

DOI: 10.55666/folklor.1699114

KAYSERİ-ÖZVATAN YÖRESİ HALK İNANÇLARI*

Oğuz Duman**

Öz

Halk inançları, belirli bir topluluğun tarihsel süreç içerisinde deneyim, gözlem, kolektif hafıza ve kültürel aktarım yoluyla geliştirdiği; genellikle sözlü olarak kuşaktan kuşağa aktardığı inanç sistemleridir. Halk inançları sabit ve katı kurallara bağlı olmadığından çağın gereklerinden etkilenmektedir. Bunlar zamanla birtakım değişikliklere uğrasa da özünden büsbütün kopmamıştır. Bunun sebebi de kuşkusuz inançların halkın yaşantısıyla iç içe olmasıdır. Halk inançları her ortamda yaşar, şekil değiştirir; ama anlamını yitirmeden yeni adlar altında kabul edilmiş olan resmî dinler içinde varlıklarını sürdürür. Halk inançları, toplumların kültürel kimliklerini ve geçmişten günümüze taşınan değerlerini anlamada önemli bir anahtardır. Türkler, tarihî süreçler içerisinde yaşam şartlarının değişmesine bağlı olarak çeşitli dinî inançları benimseyerek yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Kültüre yön veren tüm öğelerin toplumun kutsallarını da belirlediği ve böylece dinî sistemlerini şekillendirdiği kabul edilmiştir. Kültür ve din arasındaki ilişkinin temeli, toplumların ilkel dönemlerine kadar uzanmaktadır. Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra da eski inanç sistemlerinin ve geleneksel dinî anlayışlarının izlerini yaşatmaya devam etmiştir. Anadolu'da yeniden inşa edilen Türk kültürü içerisinde eski Türk inanışları İslam dini, yeni coğrafyanın özellikleri ve yeni karşılaşılan kültürlerin etkileri iç içe geçip yeni bir form kazanmıştır. İnançların çok katı, çok kuvvetli yaptırım gücü vardır. İnançlar, inanç sistemi içinde gerek dinsel gerekse toplumsal yönüyle birtakım işlevler üstlenmiştir. Bu anlamda bütün inançların belli ölçüler içinde yaşama yardımcı bir yanları vardır. Çağın gereklerine, çevreye ve insan yaşamına göre değişme olanaklarına sahip halk inançları bütün bu zorluklara rağmen günümüzde de varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Bu saha araştırmasıyla Özvatan yöresinde, geçmişten günümüze kadar toplumun kolektif hafızasında varlığını sürdüren halk inançları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışma yapılırken görüşme tekniği, soru cevap tekniği, descriptive (nitelendirme) ve fenomenolojik yöntemler kullanılmıştır. Özvatan'da yaşatılan Türk halk inançlarının izlerinin tespit edilmeye çalışıldığı bu çalışmada, yöreden derlenen malzemeler doğum, evlenme, ölüm, nazar değme, hayvanlar, şeytan (cin), uğursuzluk ve hava olayları gibi başlıklar altında değerlendirilmiştir. Özvatan'da bu geçiş dönemleriyle ilgili uygulamalar incelendiğinde, modern tıbbın etkisinin arttığı görülse de geleneksel inanç ve ritüeller varlığını sürdürmektedir. Bu çalışmayla Özvatan halk inançlarının yok olup gitmesini engellemek ve bu kültür birikimini gelecek nesillere aktarmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özvatan, halk inançları, doğum, evlenme, ölüm.

* Bu çalışma, Kayseri Üniversitesi Etik Kurulu'nun 07/2025 no.lu kararına göre etik kurul izni almıştır.

** Dr. Kayseri/Türkiye oguzduman1938@gmail.com / ORCID ID 0000-0003-0413-5669

FOLK BELIEFS OF ÖZVATAN-KAYSERİ PROVINCE

Abstract

Folk beliefs are belief systems that a particular community has developed through experience, observation, collective memory and cultural transmission in the historical process; they are generally transmitted orally from generation to generation. Since folk beliefs are not bound by fixed and rigid rules, they are affected by the requirements of the age. Although they have undergone some changes over time, they have not completely lost their essence. The reason for this is undoubtedly that beliefs are intertwined with the life of the people. Folk beliefs live in every environment, change their forms, but without losing their meaning, they continue to exist within official religions that have been accepted under new names. Folk beliefs are an important key to understanding the cultural identity of societies and the values carried from the past to the present. Turks have continued their lives by adopting various religious beliefs depending on the change of living conditions in historical processes. It is accepted that all the elements that shape culture also determine the sacredness of the society and thus shape their religious systems. The basis of the relationship between culture and religion dates back to the primitive periods of societies. After the adoption of Islam, Turks continued to keep the traces of their old belief systems and traditional religious understandings alive. Within the Turkish culture reconstructed in Anatolia, old Turkish beliefs, Islamic religion, the characteristics of the new geography and the effects of the new cultures encountered intertwined and gained a new form. Beliefs have very strict, very strong sanctioning power. Beliefs have assumed certain functions both religiously and socially within the belief system. In this sense, all beliefs have an aspect that helps life within certain limits. Folk beliefs, which have the opportunity to change according to the requirements of the age, the environment and human life, continue to exist today despite all these difficulties. With this field research, it was tried to evaluate the folk beliefs that continue to exist in the collective memory of the society from the past to the present in Özvatan region. Interview technique, question and answer technique, descriptive and phenomenological methods were used during the study. In this research, which tried to determine the traces of Turkish folk beliefs kept alive in Özvatan, the materials compiled from the region were evaluated under headings such as birth, marriage, death, evil eye, animals, devil (jinn), bad luck and weather events. When the practices related to these transitional periods in Özvatan are examined, it is determined that although the influence of modern medicine has increased, traditional beliefs and rituals still exist. With this research, it is aimed to prevent the disappearance of Özvatan folk beliefs and to transfer this cultural accumulation to future generations.

Keywords: Özvatan, folk beliefs, birth, marriage, death.

Giriş

Geçmişten gelen inanışların bugün de varlığını devam ettirmesi bilinen bir gerçektir. Her ne kadar bilim ve teknolojik gelişmeler hızla insan yaşamına etki etmeye devam etse de yine de insanoğlunun birtakım ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmaktadır.

Halk inanışları sabit ve katı kurallara bağlı olmadığından çağın gereklerinden de etkilenir. Bunlar zamanla birtakım değişikliklere uğrasa da özünden büsbütün kopmamıştır. Bunun sebebi de kuşkusuz inançların halkın yaşantısıyla iç içe olmasıdır. Halk inançları, daha çok orta yaş ve üzerindeki kuşağın hafızalarında yaşamaktadır. Genç ve eğitilmiş kuşaklar halk inançlarını “boş inanç” olarak görmektedir. Sözlü kültür hafızası, kaybolma tehlikesiyle karşı karşıyadır ve bu tehlikeyi önlemenin yolu da yaşayan kültür hafızalarını kayıt altına almaktan geçmektedir. Geçmişten gelen belli bir inanış veya külte bağlanamayan gelenekler, artık anlam boşalmasına uğramaktadır. Yeni bir anlam ve işlev yüklenemezlerse yakın bir gelecekte de unutulmuş halk inançları arasında yerini alacaklardır.

Bu fikirler bağlamında çalışmanın amacı halk biliminin temel inceleme alanlarından biri olan halk inançları etrafında oluşan, inanç ve uygulamaları derleyerek, Özvatan yöresine özgü kültürel mirasın belgelenmesi ve kültürel belleğin kalıcılığının kayıt altına alınması amaçlanmıştır. Derleme faaliyeti yapılmadan önce saha çalışması yapılmış, söz konusu yörede halk inançlarına dair sözlü anlatılar, geleneksel uygulamalar ve bunlara eşlik eden semboller tespit edilmiştir. Özvatan yöresini tanıyan ve yörenin kültürüne hâkim, halk inançları ve uygulamalarıyla ilgili bilgi sahibi olan veya bu uygulamaları birebir yaşayan kaynak kişiler seçilmeye çalışılmıştır. Saha araştırmasında halk inançları ile ilgili bilgilerin genelde kadın kaynak kişilerin hafızalarında yaşadığı tespit edilmiş, inanış ve uygulamaların büyük çoğunluğu onlardan derlenmiştir. Derleme sürecinde kaynak kişilerin aktardığı halk inanışlarını inanarak uyguladıkları bilgisine ulaşılmıştır. Özvatan yöresinde, geçmişten günümüze kadar toplumun kolektif hafızasında varlığını sürdüren halk inançları elde ettiğimiz veriler dâhilinde dinî ve kültürel olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışma yapılırken görüşme tekniği, soru cevap tekniği, descriptive (nitelendirme) ve fenomenolojik yöntemler kullanılmıştır. Görüşme öncesinde kaynak kişilere sorulacak sorular hazırlanmış, bu sorular etrafında çalışma yapılmıştır. Yapılan mülakatlar sesli ve görsel olarak kayda alınmış, daha sonra bu kayıtlar deşifre edilerek yazıya geçirilmiştir.

Halk İnançları

İnanç, sözlük anlamı ile “bir düşünceye gönülden bağlı bulunma; kişice ya da toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesi” (TDK, 2005: 1078; Boratav, 1984: 7) demektir. Osmanlıca itikât, iman; İngilizce belief, faith; Fransızca croyance; Almanca glauben olarak kullanılan inanç kelimesi genel olarak bir şeyin ya da kimsenin varlığına, bir iddianın doğruluğuna inanma, biri için güven besleme (Cevizci, 1999: 463) durumudur.

İnançların çok katı, çok kuvvetli yaptırım gücü vardır. İnançlar, inanç sistemi içinde gerek dinsel gerekse toplumsal yönüyle birtakım işlevler üstlenmiştir. Genel biçimiyle kökleri insanlık tarihi kadar eski görünen bu kuruma bağlı ritüeller toplumlarca canlı tutulmuş, belirli zaman ve aralıklarla tekrarlanmış, böylece dirençli, sürekli bir yapıya kavuşmuştur (Artun, 2001: 36).

İnançlar genellikle iki türdür. İlki somut varlıklarla ilgili olan inançlar, ikincisi ise soyut varlıklara bağlanan inançlardır. Somut varlıklara dayananlar doğa olayları ile ilgili inançlardır. Bunlar insan yaşamına karışan, günlük yaşam koşullarına yön veren, evlenme, komşuluk, yardımlaşma, çalışma gibi toplum olaylarına dayanan inançlardır. Soyut varlıklarla ilgili inançlar birtakım düşüncelerin yorumundan, sanıların açıklanışından doğan inançlardır. Ermiş, kutsal sayılan bir kimsenin sözü, bir düşün yorumu zamanla inanç niteliği kazanınca soyut kaynaklı inançlar doğmuştur. Tektarıncı dinlerin yarattığı inançlar bu niteliktedir (Eyuboğlu, 1987: 40-41). Birçok düşünce şekilleri, kutsal tanınan şeyler ve bunlara karşı duyulan korku ve saygı, bunları kutsama şekilleri ve benzeri davranışlar, belirli bir ölçüde varlığını devam ettirir. Bu tutum, çoğunlukla şuurlu olarak değil, kendiliğinden sürer gider. İşte evrensel dinlerin böylece halk içinde aldığı yeni şekillere “halk inancı” (volks Glaube) (Akpınar, 1986: 3) denilmektedir.

Halk inançları her ortamda yaşarlar, şekil değiştirirler; ama anlamını yitirmeden yeni adlar altında kabul edilmiş olan resmî dinler içinde varlıklarını sürdürürler (Ünal, 2004: 43). Halk inançları kişiden kişiye, çevreden çevreye, toplumdan topluma göre değişir. İnançlar, bir bakıma, ulusların, toplumların kimlikleridir. Halk inançları, Anadolu halkının yaşamıyla, tarihiyle, millî özellikleriyle yakından ilgilidir. Anadolu halkının inancı yaşamına karışmış, bütün eylemlerine, davranışlarına yön verici bir nitelik kazanmıştır (Eyuboğlu, 1987: 46). Türkler, tarihî süreçler içerisinde yaşam şartlarının değişmesine bağlı olarak çeşitli dinî inançları benimseyerek yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Kültüre yön veren tüm öğelerin toplumun kutsallarını da belirlediği ve böylece dinî sistemlerini şekillendirdiği kabul edilmiştir. Kültür ve din arasındaki ilişkinin temeli, toplumların ilkel dönemlerine kadar uzanmaktadır. Türk kültüründe karşılaşılabilen katmanlı inanç yapılarında değişiklikler sırasında bir önceki inancın, yenisinin kabulüyle tamamen unutulmaması, çoğu defa eski inanç esaslarının yeni inancın iman ve ibadet esaslarına uyarlanarak sürdürülmesi dikkat çekicidir. İslamiyet’i kabul eden Türk halkı, eski Türk inanışlarının, orta çağ düşüncelerinin kalıntılarını günümüze kadar getirmiştir (Ocak, 2005: 110). Tarih boyunca farklı kültür ve dinleri benimseyip taşıyıcılığı yapan pek çok kavimlerin gelip geçtiği Anadolu toprakları üzerinde İslamlaşma süreci öncesinde yaygınlaşmış ve kökleşmiş inançlar ve ritüeller tamamen yok olmamış (Artun, 2004: 122), zaman içerisinde Türklerin kendi dinî inanışları dışındaki inançları da kabul etmesiyle oluşan çeşitlilik günümüze kadar gelen zengin bir Türk inanç, pratik ve gelenek dünyasının oluşumuna (Çetin, 2023: 200) nüfuz ederek kendi renklerini katmıştır. Bu anlamda bütün inançların belli ölçüler içinde yaşama yardımcı bir yanları vardır. Çağın gereklerine, çevreye ve insan yaşamına göre değişme olanaklarına sahip halk inançları bütün bu zorluklara rağmen günümüzde de varlığını sürdürmektedir.

Doğum

Hayatın üç ana safhasından ilki olan doğum, her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Dünyaya gelen her çocuk sadece anne ve babasını değil, aynı zamanda akrabaları, komşuları, soyu ve kabileyi de sevindirmiştir. Çünkü her doğum, ailenin, akrabaların, soyun ve kabilenin sayısını artırmaktadır; sayının artması ise kuvvetin artması demektir. Özellikle küçük toplumlarda ve etnik gruplardaki aileler, nüfuslarının fazlalığı oranında kendilerini kuvvetli hissetmektedirler (Örnek, 1966: 55-56).

Türk hayatında aile, toplumun en küçük fakat en sağlam çekirdeğini oluşturmuştur. Özellikle ata ruhlarına ait inançlardan dolayı “baba ocağı” deyiimi ile kutsallaştırılan bu sosyal kurumun varlığı ve sürekliliği doğumla sağlanır (Araz, 1995: 90). Doğum, üreme yeteneğine sahip insan hayatının başlangıcıdır. Genellikle kadınlardan kaynaklandığı zannedilen doğum ve çoğalmaya bağlı bazı olumsuzlukların önüne geçmek için, inançlara dayalı olarak uyulması gereken birtakım yasaklar zinciri ile uygulanılması gereken bazı kuralları mevcuttur.

Yörede evliliğin üzerinden biraz süre geçtikten sonra çiftlerden çocuk beklenir. Zaten evlilikte amacın çocuk dünyaya getirmek, soyun devamını sağlamak olduğu anlayışı yaygındır. Türklerde geçmişten bu yana çocuk sahibi olmak isteyenler, Tanrı’nın rızasını kazanmak için açları doyurur, çıplakları giydirir ve ağzı kutlu kişilerin alkışını dilerdi. Bu inancın örnekleri Dede Korkut Hikâyelerinde görülmektedir. O zamanlarda, Oğuz beyleri göğe el açıp yüz tutarak dua ettiklerinde, Tanrı dileklerini kabul etmektedir. Yine bu beylerin hanımlarının çocuk sahibi olmak için saç olarak, kuru çaylara su saldıkları da bilinmektedir (Kalafat, 2010: 243).

Ailenin devamı ve sürekliliği söz konusu olunca, çocuğun toplum psikolojisi içinde yeri oldukça önem kazanmaktadır. Bunların yanında çocuk sahibi olmak isteyen ana, evliya türbesini ziyaret edip adak adar, dilek diler orada yatan evliyadan himmet bekler. Türbelere giderek dua etme, kurban kesme gibi uygulamalarda eski Türk dininin izleri vardır. “Atalar kültü”nün temelini, ölen atalara ve özellikle babaların ruhlarına, geride kalanlara iyilik ya da kötülüklerinin dokunabileceği inancı gereği, kurban sunma âdeti oluşturur (Balcı, 2019: 53).

Özvatan yöresinde türbe ziyareti yapmış kaynak kişi tecrübesini şu şekilde aktarmıştır: “Çocuğum olmuyordu, hamile kaldıktan sonra genelde ölüyordu. Melikgazi türbesine gittim. Orada bez bebek yap, duvara as durursa çocuğun da durur dediler. Bende yaptım, astım durdu. Bende eğer çocuğum durursa yedi kurban keseceğim dedim. Çocuğum doğdu, büyüdü, yedi yaşına kadar her

sene kurban kestim. Yedi Mehmet adlılardan demir topladım. Koluma bilezik yaptım. Çocuğum yedi yaşına gelene kadar koluma taktım. Kırk Mehmet adlılardan kumaş topladım onu da terziye gömlek diktirip çocuğa giydirdik. Kırk Mehmet adlılardan iğne topladım onu da bebeğin eşine soktuk, dış kapıya bağladık, kırk gün durdu. Kırkinci gün indirdik leğenin içine koyduk, yüzüğüm vardı onu da içine koyduk, eşek nalı koyduk, onun üstünde bebeği yıkadık. Sonra da hiç köyümüze görülmeyen kayanın dibine o suyu döktük. Çocuğum yaşadı” (KK-2). Bu uygulamaların çoğu insanların kültürlerinden kaynaklanan pratiklerdir. Bunların dinde yeri olmayıp, edilen dualar yardımıyla dini kisveye büründürülmüşlerdir. Özellikle yatırlar etrafında gelişen uygulamalar atalar kültürünün izini taşımaktadır (Balcı, 2019: 54). Kaynak kişi çocuğun yaşaması için toplumunun kültürel belleğinde yer alan halk inancı uygulamalarını yapmıştır. Bu tür uygulamalar, bireysel deneyimin ötesinde, toplumsal hafızada yer edinmiş koruyuculuğuna inanılmış uygulamalardır. Bez bebek yapıp türbe duvarına asması, doğacak çocuğu simgelemektedir. Bebeğin türbe duvarında durması, çocuğun da anne rahminde tutunması ve doğum sonrası yaşaması anlamını taşır. Çocuğu olduğunda yedi kurban kesmesi (adak adaması) ile çocuğa gelecek kaza ve belaları önlemek amaçlanmaktadır. Yedi ve kırk sayısı halk inançlarında uğurlu, tamamlayıcı ve kutsal kabul edilen sayılardandır. Yedi/Kırk Mehmet adlı kişilerden eşya toplamak, isim büyüğü veya simgeye yüklenen güç inancıyla ilişkilidir. Mehmet isminin halk inançlarında koruyucu ve uğurlu kabul edilmesi, Hz. Muhammed’e izafe edilmesinden kaynaklanır. Bu isimden gelenlerin eşyaları kutsal kabul edilmekte, toplandığında manevi güç ve koruma sağladığına inanılmaktadır. Kumaştan gömlek diktirme ve çocuğa giydirmek nazardan ve kötü ruhlardan koruyucu bir işlev üstlenir. Bu, aynı zamanda çocuğun sağlıklı büyümesi için toplumun manevi desteğini sembolize eder. Kırkinci gün yıkanan çocuğun suyunun görülmeyen kayanın dibine dökülmesi ise yapılan işlemin sırlanması, kötülüklerden arındırılması ve kutsal bir sonla tamamlanması anlamına gelir.

Özvatan yöresinde doğumdan önce çocuğun cinsiyetinin belirlenmesinde, hamile bir kadına haberi olmadan oturacağı yerin bir tarafına makas bir tarafına bıçak konur. Hamile makasın üstüne oturursa kızı, bıçağın üstüne oturursa oğlu olacağı (KK-3) söylenir. Ayrıca çocuğun cinsiyetini öğrenmek için elbise dikilir. “Elbisenin yakası açılmadan baş üzerine konup beklenir. Kapıdan kız girerse kız, erkek girerse erkek olacağı” (KK-5), “halı dokuması yapıldıktan sonra değneği kapıya atılır, değneğin üzerinden erkek geçerse erkek, kız geçerse kız” (KK-3), “hamileyken aşermeye ekşi canı isterse kız, tatlı canı isterse erkek” (KK-7) olacağına inanılmaktadır. Makas ve bıçak yöntemiyle cinsiyet tahmini, sembolik eşleştirmeye dayalı bir inanıştır. Makas daha narin ve zarif bir nesne olarak kadını, bıçak ise keskin ve güçlü bir nesne olarak erkeği temsil eder. Kadının bilinçsiz bir tercih yaparak hangisinin üstüne oturduğu, halk arasında doğacak çocuğun cinsiyeti hakkında işaret olarak yorumlanır. Yakası açılmadan elbisenin başa konulması kapıdan ilk giren kişinin cinsiyetinin doğacak çocuğun cinsiyetini belirleyeceğine inanılır. Bu da rastlantısal gibi görünen olaylara anlam yükleme eğiliminin halk inanışlarındaki karşılığıdır. Halı dokuma işleri ve sonrasında yapılan ritüeller, Anadolu halk kültüründe sıkça görülür. Değneğin kapıya atılması ve üzerinden geçen kişinin cinsiyetine göre çocuk cinsiyetinin belirlenmesi inancı, yine rastlantı yoluyla kaderi öğrenmeye yönelik bir uygulamadır. Bu tür uygulamalar halk arasında geleceği okuma ya da işaretlerden anlam çıkarmanın örneğidir. Tatlı ve ekşi gibi zıt tatlar, kadın ile erkek ikilemiyle özdeşleştirilerek sezgisel bir tahmin mekanizması kurulmuştur. Yapılan bu uygulamalarla belirsizlik ve merak duygusunu kontrol altına almak, hamilelik gibi önemli bir geçiş döneminde toplumsal desteği ve kadın üzerindeki ilgiyi artırmak amaçlanmaktadır.

Doğum öncesine ait yörede bazı inanışlar doğacak çocuğun fizikî özelliğine, kişilik ve karakterine doğrudan etki edeceğine inanılan ve bu münasebetle yerine getirilen birtakım uygulama ve yasaklardır. Bu sebeple kadın hamileliği boyunca huyu, ahlâkı ve kişiliği toplum tarafından beğenilen şahıslara bakarsa doğuracağı çocuğun iyi huylu olacağına inanılır. Yine kadının hamileliğinde aya bakması halinde ay gibi parlak bir çocuk doğuracağı düşünülür. Çevresindekiler kadına hamileliği süresince kötü ve çirkin olan hiçbir canlı veya cansız varlığa bakmamasını ısrarla telkin ederlermiş. Zira kadının baktığı bu kötü varlıkların, sahip oldukları olumsuz unsurların çocuğa sıçrayacağına, dolayısıyla çocuğun maddî veya manevî yapısında bir takım eksiklik ve aksaklıkların baş gösterebileceğine inanılmaktadır. “Hamileyken saçını kestirirse bebeğin ömrünün kısa olacağı ya da hamile iken kapı eşiğine oturursa bebeğin eşinin boynuna dolanacağı ve doğum yapamayacağına” (KK-6) inanılmaktadır. Saç, bireyin ruhsal ve yaşamsal gücünü temsil eden

unsurlardan biridir. Saçın kesilmesi, bir tür yaşam enerjisi kaybı ya da ruhsal zayıflama anlamına gelir. Hamile bir kadının saçını kestirmesi bu anlamda doğacak çocuğun ömründen kısma ya da ruhsal bağlarını zayıflatma riski taşıdığı düşünülür. Kapı eşiği, Şamanizm’de iki âlem arasında geçiş noktasıdır. Yer ile gök, bu dünya ile öte dünya arasında bir sınır olarak kabul edilir. Eşik; cinlerin, ruhların veya kötü varlıkların geçebileceği tehlikeli bir alandır. Hamile kadının eşikte oturması, geçiş âlemlerine açık hale gelmesi ve bebeğin bu durumdan olumsuz etkilenmesi şeklinde düşünülmektedir. Bu, hem annenin hem de bebeğin ruhsal olarak savunmasız olduğuna işaret eder.

Özvatan yöresinde doğum sırasında yapılan uygulama ve pratikler umumiyetle hamile kadının doğumunu kolaylaştırmayla alakalıdır. Çocuğun doğumuna müteakip göbeği belli bir uzunlukta kesildikten sonra ebeler tarafından bağlanmaktadır. Yörede bebeğin eşiyle ilgili yaşanmış bir olay şu şekildedir: “Bir kadını doğurtuyordum, çocuğu ölü doğdu. Çocuğun eşini sacın üstüne koydum, eşine gel eşine gel diye yaktım. Bu uygulamadan sonra bebek dirildi” (KK-14). Yörede bebek eşinin önemi büyüktür. Çünkü eş kutsal olarak görülmektedir. Bilindiği gibi çocuğun doğumuna müteakip göbeği belli bir uzunlukta kesildikten sonra ebeler tarafından bağlanır. Kesilerek alınan göbek kordonu eşle birlikte toprağa gömülür. Gömüleceği yer hiç kimsenin bilmediği bir yer olmalı, hatta hiçbir hayvanın bulamayacağı derinlikte gömülmelidir. Günümüzde hastanedeki doğumlarının artmasıyla birlikte eş ile ilgili uygulamalar da eski zamanlara göre azalmıştır.

Çocuğun bağlanmış göbeği ise belli bir süre sonunda kendiliğinden düşer. Bu göbek bağı ile ilgili birtakım inanç ve pratikler vardır. Bebeğin tahsilli olması isteniyorsa göbek bağı hastane veya okul bölgesine gömülür, ailesine ve evine bağlı olması isteniyorsa evin bahçesine gömülür (KK-1). Bu inanç ve patriklerin doğum iyesi Umay ile alakalı olduğu söylenebilir. Umay, kadının hamilelik döneminde, doğum sırasında hem de doğumdan sonra çocuğun büyüyünceye kadar ki geçen süresi içerisinde onu kötü iyelerin her türlü kötülüklerinden koruyup gözettiğine, himaye ettiğine inanılan iyedir. Umay adının ve özelliklerinin Orhun Abidelerinde ve Divanü Lügati’t-Türk’te geçiyor olması, Türk toplumu içindeki varlığının belgeleri olması bakımından önemlidir (Kayabaşı, 2016: 222). Bu pratiklerde göbek bağının taşıdığı yapı ve fonksiyonlar, Umay iyesinin taşıdığı unsurlarla birleşip bütünleşir.

Doğum sırasında dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise tıvgalı kişilerden, doğum yapan kişi ve çocuğunu korumaktır. Derleme Sözlüğü’nde “Tıvga/Tığga” sözcüğü çocuğu yaşamayan kadınlarda görülen bir hastalık (1993: 3929) olarak geçmektedir. Yörede de tıvga/tığga lohusa kadınlarda ve bebeklerinde bulunan, kötü ruhlardan geçtiğine inanılan ölümcül bir lanet/hastalık olarak kabul edilmektedir. “Çocuğu ölmüş kadın lohusanın yanına giremez. Çünkü onun tıvgası çocuğa bulaşıp onu öldürmesin diyedir” (KK-12). Tıvga ile ilgili yörede yaşanan örnek şu şekildedir: “Akşamüzeri doğum yapmıştım. Tam bu sırada dışarıda bir gürültü oldu. Pencereden baktığımızda bir kadın kaçıyordu. Sabaha ulaşmadan çocuğum o gece öldü. Daha sonra öğrendim ki o kaçan kadının çocukları ölüyormuş, o yüzden kendi çocuğunun tıvgasını benim çocuğuma döktüğü için çocuğum öldü” (KK-14). Yörede tıvganın tedavisi iki şekilde gerçekleşmektedir. “İlk olarak tıvgalı kadın hamile veya yeni doğum yapmış birinin yanında olduğunda yahut yakınından geçtiğinde üzerindeki tıvgayı bunlara aktararak bu hastalık kurtulmaktadır. İkinci tedavi yöntemi ise tıvgalı kadının ocağa götürülmesiyle gerçekleşir. Tıvga ocağı olarak bilinen yerlerde hastaya bazı ayinler yapılır. El almış/ocaklı kişiler tarafından okunan yiyeceğin hasta tarafından yenmesiyle bu tıvga hastalığından kurtulduğuna” (KK-3) inanılmaktadır.

Tıvga, Türklerin eski inanç sistemlerinden olan Şamanizm ile de bağlantı kurulabilecek bir unsurdur. Şamanist inanç yapısında hastalıklar çoğunlukla kötü ruhların musallat olması yoluyla açıklanır. Aynı şekilde tıvga da doğrudan kötü ruhlarla ilişkilendirilmiştir. Özellikle tıvgalı kadının tıvgayı başka birine bulaştırarak iyileşmesi inancı, şamanist ritüellerdeki arınmaya benzerlik göstermektedir. Öte yandan, tıvganın ikinci tedavi yöntemi olarak belirtilen ocak kültü çerçevesindeki uygulamalar, İslamiyet sonrası Türk inanç sisteminde gelişen yarı dinî-yarı halk inancı temelli şifa pratiklerinin devamıdır. Ocaklı ya da el almış kişilerce yapılan ayinler ve dua ile okunmuş yiyeceği yemek, halk hekimliğinde sözlü büyü ve manevi temizlik yollarının önemini ortaya koymaktadır. Tıvga, Türk halk inanç sisteminde doğum ve lohusalık döneminde bireyleri korumaya yönelik özgün bir inanç motifidir. Şamanist kökenli kötü ruh aktarımı, İslami döneme ait ocak kültü, halk hekimliğine özgü sözlü tedavi yöntemleri ve koruyucu halk uygulamaları gibi çok

katmanlı yapısıyla tıvga, kültürel devamlılık ve kolektif belleğin önemli bir örneği olarak değerlendirilebilir.

Türk halk kültüründe kadının hamilelik dönemi ve doğumu ne kadar önemli ise doğum sonrası da o derece önemlidir. Zira dünyaya yeni gelen bebek, korunmaya, beslenmeye, büyütülmeye muhtaçtır. Bütün bunların yerine getirilmesinde anneye büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Bu görevlerini yerine getirirken anne, inançlara dayalı bazı kurallara uymak ve birtakım pratikleri yerine getirmek durumundadır. Olağanüstü varlıklar arasında değerlendirilen alkarısı, genellikle lohusaları ve bebeklerini rahatsız eden korkunç bir yaratıktır. Cinler taifesinden olduğuna inanılan “alkarısı” inancına, Türk kültürünün yaşatıldığı hemen her bölgede rastlamak mümkündür (Şimşek, 2017: 100). Lohusalara musallat olan bu kötü ruh Çin seddinden Akdeniz kıyılarına, buz denizinden Hind’e kadar yayılmış Türk folklor ve hurafelerinde alkarası, albastı, albis, almış adlarıyla yer almıştır (İnan, 1986: 169). Yörede kaynağını bu inançlardan alan pratiklerin aynısını, benzerlerini veya kültür değişmelerine maruz kalarak tamamen değişmiş biçimlerini görmek mümkündür.

Kötü ruhların anne ile bebeğine zarar vereceği düşüncesinden dolayı, lohusa ile bebeği kırk gün boyunca evden çıkarılmaz. Çünkü bu zaman zarfında anne ve bebeği hasta sayılır, korunmaya ihtiyaçları vardır. Ayrıca anne ile bebeği kırk gün kesinlikle yalnız bırakılmaz (KK-19). “Doğum yapan kadına Albasmasın diye, bir tasın içine tarak ve eşek nalı konup üstüne de su doldurulduktan sonra çocuğun beşiğinin altına konulmaktadır” (KK-13). “Albasmasın diye lohusa kadının üzerine veya odanın bir köşesine evin erkeğinin ceketi asılır. Ayrıca al renginde bir yazma da örtülmektedir” (KK-11; KK-18). Buradaki kırmızı renk mitolojik bir renktir. Al ruhunun koruyuculuğu ve albastının kırmızı renkten korktuğu inancı ön plana çıkmaktadır.

Yörede yaşanmış bir olayda kaynak kişi albastı ile ilgili şu bilgiyi vermektedir: “Kaynanamı bir gün albasmış, çocuğunu da kendini de almışlar götürmüşler. Kaynanama çocuğunu öze (ırmak) at demişler, korkan lohusa kadın da çocuğu öze atmış. Sonra kendini de değirmenin oluğundan at demişler, hiç düşünmeden kendini de oraya atmış. Her ikisi de orada ölmüş. Bunların hepsi albasmasından olmuş” (KK-9). Şamanist inanç sistemlerinde, doğum sonrası dönem ruhsal bir eşik olarak görülür. Kadın hem fizyolojik hem de ruhsal olarak açık bir haldedir. Bu durumda kötü ruhlar kadının bedenine ve zihnine musallat olabilir. Bu anlatıda, lohusa kadının iradesi dışında hareket etmesi, bu ruhun onu kontrol altına aldığına işaret eder. Kadına çocuğunu ırmağa atmasının söylenmesi ve kendisini de değirmenin oluğuna atması, Şamanist gelenekte suyun ruhanî bir geçit olarak görülmesiyle ilişkilidir. Bu tür anlatıların halk arasında yaygın olmasının nedeni toplumsal işlev taşımasıdır. Anlatılar, hem bireysel hem toplumsal davranışları yönlendirme amacı taşır. Lohusa kadının yalnız bırakılmaması gerektiği, korunma yöntemlerinin ihmal edilmemesi gerektiği gibi mesajlar, anlatı aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılır.

Yeni doğan bebek kırk günlük olunca “kırklama” adı verilen bir tören yapılır. Çocuğun kırkı dolunca, ailenin yakınlarından kadınlar gelirler. Çevreden toplanan kırk küçük taş yahut kırk tane arpa kevgir adı verilen delikli kaba konur. İçinde kırk adet taş veya arpa bulunan kevgir çocuğun başının üzerine tutulur. Bu kevgirden su dökülerek çocuk yıkanır. Yıkama işi bittikten sonra suyu kimsenin görmediği bir kayanın dibine dökeriz. Daha sonra gelen misafirlere çeşitli yemekler ikram edilerek çocuğun kırkı kutlanır (KK-6; KK-8; KK-14). Bu uygulama yapılmadığı takdirde çocuğun bir felakete uğrayacağına inanılır. Türk kültürü ve inancında sayı sembolleri çok önemlidir. Türk halk inançlarında önemli bir yer tutan kırk sayısı, yalnızca sayısal bir değer olmanın ötesinde, kültürel ve simgesel anlamlarla yüklü bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle doğum, ölüm, hastalık ve korunma gibi geçiş dönemlerine ait ritüel ve uygulamalarda tamamlayıcı ve kutsal bir eşik olarak kabul edilmektedir. Halk anlatılarında ise formülistik bir yapı unsuru olarak sıkça yer alarak, kültürel sürekliliğin göstergelerinden biri hâline gelmiştir.

Doğum sonrası uygulamalarından bazıları şu şekildedir: Yeni doğan bebeklerde genellikle görülen bir hastalık sarılıktır. Yeni doğan çocuk sarılık olduğunda sarılığı geçsin diye üzerine sarı yazma ve altın konulur (KK-15; KK-8), yeni doğan bebeğin tırnağı ilk kez kesilirken hırsız olmasın diye elinin içine para konur (KK-15). Bu uygulama yapıldığı takdirde çocuğun hırsız olmasının önüne geçileceğine inanılır. Her iki uygulamada da, eski Türk inanç sistemlerinde yer alan Şamanist düşüncenin izleri açıkça görülmektedir. Şamanizm’de kötü ruhlar genellikle semboller, nesneler ya

da ritüeller aracılığıyla aldatılır veya uzaklaştırılır. Bu uygulamalarda da nesnelere (altın, para, yazma) simgesel işlev yüklenerek çocuğun korunması hedeflenmektedir. Şamanlar, özellikle çocukların ruhlarının kötü varlıklar tarafından ele geçirilmemesi için benzer şekilde semboller kullanarak müdahalede bulunmaktadır (İnan, 1986: 46-116). Bu bağlamda, modern halk inanışlarında gözlemlenen bu tür pratikler, Türklerin İslamiyet sonrası döneminde bile eski inanç sistemlerinin kültürel bellekte yaşamaya devam ettiğini ve şamanistik temelli düşüncelerin güncel ritüellere etki ettiğini göstermektedir.

Evlenme

Hayatın ikinci önemli dönemi olan evlenme gerek kız gerekse erkek yönünden bir geçit olduğu gibi, taraflar arasında yeni bir bağ kurması, aileler arasındaki düzeni ve ekonomiyi etkilemesi bakımından da her zaman için üzerinde titizlikle durulan, her safhası ayrı tören ve ayrı âdetlerle süslenen bir olay olarak önem kazanmıştır. Evlenme de doğum gibi yeni bir yaşama durumuna geçişi ifade etmektedir. Bu geçiş sırasında çok tehlikeli olan zararlı kuvvetlerin faaliyetleri, evlenenler için de söz konusudur. Bu sebepten gelini ve güveyi tehlikelerden, zararlı dış etkilere korumak için birtakım tedbirler almak gerekmektedir (Örnek, 1966: 77).

Aile ve akrabalık kültürel antropolojinin temel konularından biridir. Aile ve akrabalığın tesisi için evlilik ön şarttır. Evrensel bir kurum olan evliliğin gerçekleşmesinde mensup olunan toplumun değer yargıları belirleyici olur (Bekki, 2009: 31). Türk hayatında ev ve evlilik, çocuk sahibi olmak en mühim kaidelerden biridir. Eski Türk hayatında yeni bir yuva kurmak, çocuk sahibi olup neslin devamını sağlamak gibi isteklerin ortaya koyduğu aile hayatı, kişiöğluna itibar kazandıran bir değere sahiptir. Hayatın evliliğe bağlı bu önemli safhasında, iyi ve kötü karaktere sahip olan ruhlarla beraber, ev iyeleri ve ata ruhlarının, kişinin eş bulmasında, yuva kurup çocuk sahibi olmasında olumlu veya olumsuz yönde tesir ettiğine ilişkin inançlar vardır (Kalafat, 2010: 290). Günümüzde bu inançların evliliğe bağlı birtakım pratikler içinde hayat bulduğu görülmektedir.

Özvatan yöresinde evliliğe ilişkin eski Türk inanç ve pratiklerine bağlı olarak yapılan bazı uygulamalar vardır. Bunların başında vakti geldiği halde evlenemeyen genç kızların bahtlarını açmak için yapılan uygulamalar gelir. Bu amaçla, gelin olan kızın ayakkabısının altına bahtı bağlı olduğuna inanılan kızların adı yazılır. Bu adlardan ilk silinenin en önce evleneceğine inanılır. Çiftlerin nişan törenlerinde nişan yüzüklerine takılarak kesilen kurdeleden birer parça kesilip bu kızlara verilir. Kesilen kurdele ne kadar kısa ise kızın o kadar kısa süre içinde evleneceğine inanılır (KK-11).

Eskiden Anadolu'nun pek çok yerinde erkeklerin ve kızların evlenme isteklerini belirtmek için çeşitli yöntemleri kullandıkları bilinmektedir. Erkeklerin yaptığı en yaygın davranışlar arasında babasının ayakkabısını eşiğe çivilemek, pilava kaşığı saplamak, tekdaş çorap giymek, evde huzursuzluk çıkarmak, durgunlaşmak, sebepsiz küsmek, eve geç gelmek, sabah geç kalkmak, bıyık bırakmak gibi davranışlar sayılabilir. Kızların yaptığı en yaygın davranışlar arasında ise bulaşık, süpürge ve tavukla dövüşmek, sık sık su getirmeye gitmek, öleceğini, Allah'ın canını alıp kendisini kurtarmasını söylemek, hırçınlaşmak, itaatsizleşmek, iş yaparken sert hareket etmek, canından usandığını söylemek gibi davranışlar sayılabilir (Bakırcı, 2018: 8). Yörede evlenmek isteyen gençler bunu ailelerine direk söyleyemezler. Bu amaçla erkek babasının ayakkabısının altına çivi çakar veya pilavın ortasına kaşık saplar. Bu durumla karşılaşan aile çocuklarının evlenmek istediğini anlarlar. Evlenmek isteyen gencin isteğini yerine getirmek isteyen anne ve babası uygun gelin adayını belirledikten sonra, istemeye gitmeden önce kız tarafına haberci gönderirler. Olumlu gelen haberden sonra isteme merasimi için giden aile fertleri, kız tarafı isteme sırasında taş gibi olup kızlarını versinler diye, giderlerken ceplerine taş koymaktadır (KK-3). Ayrıca isteme sonrasında erkek tarafı, gelin kız evimize gelip yerleşsin diye, misafirlikten kalkarken kız tarafından kaşık, çatal veya kap kakac çalıp evlerine getirmektedir (KK-18).

Kına yakma, eski Türklerden günümüze kadar gelmiş ve halen de canlı şekilde yaşayan bir pratiktir. Eski Türklerde, seçilmiş, adak edilmiş olanı göstermek amaç ve inancı ile kına yakılmaktadır. Kına yakılan canlı ve cansız varlıkların mukaddes sayıldığı, kendilerine dokunulmadığı, bu varlıklara dokunmanın kişiöğluna uğursuzluk ve felaket getireceğine dair inançlarla da bu varlıklar koruma altına alınmış olurdu (Kalafat, 2010: 307). Yörede düğünden bir gece önce hem kız hem de erkek evinde kına gecesi yapılır. Kız ve erkek evinde toplanan eş dost

çeşitli türküler ile oyunlar oynayıp eğlenirler. Sonra gelin olacak kızın ellerine ve ayaklarına kına yakılır. Aynı zamanda kız evindeki bu kınadan erkek evine de gönderilir ve damada da bu kınadan yakılmaktadır (KK-17). Yörede gelin ve damada yakılan kına ile evliliğin kutsiyeti ve birbirine bağlılıkları sembolize edilmektedir.

Özvatan yöresinde gelin evden çıkarken babası veya erkek kardeşi, onlar yoksa amcası veya dayısı tarafından “gelin kuşağı” adı verilen kırmızı ipek şerit bağlanır. Bu kuşak gelinin beline üç defa çözülerek bağlanır. Bu davranışla gelinin gideceği eve bereket ve uğur getireceğine inanılır. Aynı zamanda gelinin beline bağlanan bu kırmızı kuşak onun bekâretini de temsil eder. Gelinin beline bağlanan bu kırmızı kuşak damadın da sağ koluna bağlanır (KK-20). Ayrıca hayatının geçiş dönemlerinden birini yaşayan gelin ve damat, bu dönemde kötü ruhların yapabileceği kötülöklere açıktır. Kırmızı rengin halk arasında kabul görmüş bir koruyuculuğu olduğu göz önünde bulundurulursa bu pratikte, bu inancın izleri olduğunu söylenebilir. Türk mitolojisinde ve halk inançlarında üç sayısı, kutsal ve tamamlayıcı bir sayıdır. Geçiş ve dönüşüm süreçlerinde kullanılır. Doğum, evlilik ve ölüm gibi yaşamın eşiklerinde bu sayı sıkça karşımıza çıkar. Bu bağlamda üç sayısı bir sürecin tamamlandığını, kutsandığını ve korunduğunu simgeler. Üç sayısı, Türk destanlarında ve masallarında da oldukça yaygın kullanılmaktadır. Üç defa yapılan ritüeller, uygulamanın etkisini artırmak, onu tam ve geçerli kılmak için yapılır. Aynı zamanda kötü ruhlara karşı bir tılsım niteliği de taşır. Gelin kuşağının üç kez çözülerek bağlanması kültürel ve inançsal yapının bir yansımasıdır. Bu uygulama koruyucu bir anlam taşır. Gelin ve damadın geçiş döneminde kötü ruhlara açık olduğuna dair halk inancı dikkate alındığında, üç defa bağlanma işlemi bir tür manevi mühürleme işlevi görür. Bereket ve uğur getirmenin sembolü olarak, üç defa bağlanması uygulamayı daha güçlü ve etkili kılar. Gelinin bekâretini temsil eden kuşağın üç kez bağlanması, bu kavramın sadece biyolojik değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir arınma ve geçiş olarak da görüldüğünü gösterir. Bu pratik, yalnızca bir gelenek değil, aynı zamanda bireyin bir yaşam evresinden diğetine geçişini kutsayan ve onu korumaya alan sembolik bir davranış olarak değerlendirilir.

Yörede gelinin çeyizi giderken eşyalarının içinde olduğu sandığın üzerine çocuklar oturtulur. Sandığı almaya gelen erkek tarafı, üzerinde oturan bu çocuklara bahşış verir. Aynı şekilde erkek tarafı gelini almaya geldiğinde kapı bastırılır. Bahşış alınmadan kapı açılmaz. “Kapı parası” adı verilen (KK-4) bu uygulamada da sandığın üzerine çocuk oturtulup bu çocuklara bahşış verilmesinde de amaç kız evine ait atalar ruhu ile ev iyelerinin memnuniyetini kazanmaktır (Araz, 1995: 114).

Gelin, kız evinden çıkarılırken kapının önüne sandalye ve üstüne de yün yastık konulur. Gelin bu sandalyenin etrafında üç defa dualar eşliğinde döndürölür. Her döndürme de alnı yastığa değdirilir. Buna “başöğme”, “baş eğme” derler. Başöğmeyi kayınvalidesi ve kayınpederine saygılı olsun diye yapılır (K.K.3). Başöğmeden sonra gelinin annesi, erkek evine çivi gibi yerleşip kalsın diye geline çivi verirdi (K.K.6). Gelin, kız evinden çıkarılırken erkek evinden birisi en önde ayna taşır. Gelin babasının evinden muhakkak ayna eşliğinde çıkarılır. Bu aynanın şans, talih getirmesi amacıyla taşındığı bilinir. Aynı zamanda bu aynanın geline değebilecek kötü bakışları kendi üzerinde toplayacağı için geline nazar değmesini engelleyeceğine inanılır (KK-3). Aynanın Türk halk inançları arasında özel bir yeri vardır. Ayna etrafında inanç muhtevalı bir kültür gelişmiştir. Çocuk aynaya baktırılmaz. Aksi takdirde aklına bir hal geleceğine inanılır. Aynaya gece bakmak günah sayılır. Aynanın cinleri toplayıcı bir özelliği olduğuna inanılır.

Gelin, erkek evine getirildiğinde önce ayağının önünde kurban kesilir. Gelin bu kurbanın üzerinden atlatılır. Sonra gelin ile damadın başına çeşitli saçılar saçılır. Bunlar arasında bulgur, pirinç, kuruyemiş ve şeker gibi yiyecekler olur. Gelin eve girmeden önce eşikten atlatılır, eşige bastırılmaz. Bu uygulama gelinin çarpılıp hastalıklara yakalanmaması ve sağlıklı olması amaç ve inancına yöneliktir. Gelin, eve girerken kayınvalidesi kapıya kolunu dayar. Gelin onun kolunun altından geçer. Bu uygulama yapılırsa gelinin kayınvalidesinin sözünü dinleyeceğine, onun sözünden çıkmayacağına inanılır. Erkek evine gelen gelinin kucığına çocuk verirlerdi erken çocuğu olsun diye. Sonra kayınvalide dili tatlı olsun diye gelinin ağzına bal sürerdi. Son olarak da gelin, evleri bereketli olsun diye içinde para ve şeker olan bir küpü kırar ardından içi su dolu güğümü devirirdi (KK-5). Yörede geçmişte çok uygulanan ancak günümüz modern dünyasında değişen her şey gibi kına, evlilik ve gelin getirme uygulamaları da değişmiş ve unutulmaya yüz tutmuştur.

Ölüm

Hayatın son durağı olan ölüm, insana acı ve keder veren bir bitiş olmaktan çok, insanı korkutan, çaresiz kılan ve sırrına erilmesi güç olan bir olaydır. Ölüm eninde sonunda gelecek, bir gün kurbanını alıp götürecektir. Zaman zaman bu korkunun baskısı altında tedirgin olan halk, çoğu kez çevresinde olup biten olayları, eşyanın duruşunu ve düşündeki bir görüntüyü ölüm için birer önbelirti olarak saymıştır (Örnek, 1966: 90).

“Orta Asya’dan Anadolu’ya gelen ve bu yerleri vatan haline getiren atalarımız, millî ve manevî kültür değerlerini de beraberlerinde getirmişlerdir. Ancak her ülkede olduğu gibi Anadolu’da da görülen kültür değişimleri, bu değerlerin değişip farklılaşmasında önemli bir sebep olmuştur” (Araz, 1995: 118). Bu husus ölümle ilgili inanç ve pratiklerde de kendini göstermiştir. Yörede ölümle ilgili inanışların başında ölüm getireceğine inanılan hususlar gelir. Bunların arasında baykuş önemli bir yer tutmaktadır. İnaniş’a göre baykuş bir evin çevresinde dolaşıp ötmeye başladığında o evden mutlaka bir ölü çıkacağı düşüncesi hâkimdir (KK-5; KK-8).

Özvatan yöresinde bir kişi geceden ölür ise yattığı yerden alınıp yere yatırılır. Ölünün üzerine mutlaka demir bıçak yahut bakır lenger konur. Ayrıca kötü ruhların gelmemesi için sarımsak asıp çıra yakılır. Bu pratiğin neden yapıldığını sorduğumuz kaynak kişiler, bu işlemin vücudun şişerek bozulmasının önüne geçmek amacıyla yapıldığını söylediler (KK-20). Bu pratiğin altında da demire verilen kutsiyetle alakalı inanışlar yatmaktadır. Bir kimse akşamdan ölmüş sabah defnedilecekse, ölünün konduğu odanın ışıkları söndürülmez ve cenaze yalnız bırakılmaz. Ölü evinde ışıklar üç gün hiç sönmez (KK-4). Bu uygulamanın nedeni, kabrinin aydınlık olması ve ölümünden sonra tekrar döneceğine inanılan ruhun istediği gibi gezip dolaşması içindir. Tanrı katına doğru yol alması hususlarında kendisine yardımcı olmaktır. Bu durum atalar ruhuna bağlı inançlar zincirinin bir halkasıdır.

Yörede bir kişi öldükten sonra ona ait eşyalar mutlaka dağıtılır. Bu pratik uygulandığı takdirde ölen kişinin evi bastığına inanılan ağırlığından ve kasavetinden kurtulunacağına aynı zamanda ölen kişinin öbür dünyada rahat edeceğine inanılır (KK-11). Eski Türkler ölen kişinin ruhunun muhakkak yaşadığı yere geri döneceğine inanırlardı. Bu nedenle bu ruhun evle olan irtibatını kesmeye çalışırlardı. Yörede ve Anadolu’nun pek çok yerinde yapılan bu ölünün tüm eşyalarının dağıtılması, ruhun evle irtibatını kesmek adına yapılan bir uygulama olduğu söylenebilir.

Özvatan yöresinde ölen bir kişinin ardından tutulan yas genellikle kırk gün olur. Evin erkekleri yedi, evin kadınları ise kırk gün boyunca dışarı çıkmazlar. Kadınlar yas alameti olarak kara yazma bağlayıp, karalı kıyafetler giyerler. Bu süre içinde ölü evinde televizyon, radyo gibi aletlerin çalışması iyi görülmez. Ölünün çıktığı evde yedi gün yemek pişirilmez. Bu süre içinde akrabalar ve yakın komşular tarafından hazırlanan yemekler ölü evine getirilir. Zamanla bu gelenek unutulmuş, ölen kişinin yakınları tarafında hazır yemekler dağıtılmaya başlanmıştır. Ölen bir kişinin kırkı çıkana kadar yakın akrabalar ve komşular düğün, nişan vs. yapmazlar. Kişinin ölümünün kırkıncı gününde ölü sahipleri ölü evinde yemek verirler. Akraba ve komşuların davet edildiği bugün de önce Kur’an okunur, çeşitli dualar edilir. Sonra yemek verilir. Yemekten yiyenler, ölen kişinin adını söyleyerek “ağzında bulunsun.”, “canına değsin.” gibi temennilerde bulunurlar ki, bu söylenen sözlerde dikkat çeken sanki o kişinin ölmemiş gibi düşünülüyor olmasıdır. Bu yemeğe “kırk yemeği” denir. Bu toplantıda ölen kişinin hayatta iken yaptığı iyiliklerinden, hizmetinden, ahlakından söz edilir. Bu sayede ölen kişi anılmış olur. Kişinin ölümünün elli ikinci gecesinde etlerinin kemiklerinde ayrılacağına inanılır. Bu nedenle yörede elli ikinci gece ölenin yakın akrabası olan kadınlar toplanıp geceyi Kur’an okuyup dualar ederek geçirirler. Aynı zamanda bugün mutlaka yemek verilir. Kişi öldükten sonraki gelen ilk bayram ölünün ilk bayramıdır ve bu ilk bayramda ölü evinde bayram namazından sonra yemek verilir. Ölü sahipleri bayram boyunca evden çıkmazlar, gelen taziyepleri kabul ederler (KK-4; KK-20; KK-21).

Ölenin ardından definden sonra unutulmadığını, hatırlandığını, öbür dünyada rahat etmesi için çalışıldığını göstermek için ölümün ilk perşembesinde, yedisinde, kırkıncı, elli ikisinde, ilk bayramında ve yıl dönümünde yapılan bu merasimler Anadolu’nun hemen her yöresinde yaşamaktadır. Ölen kişinin ardından yakınları ağıt yakarlar. Yakılan bu ağıtlarda ölen kişinin iyilikleri, hayatta iken yaptıkları vs. yakınmalar anlatılır. Bunda amaç ölenin ruhuna üzüntülerinin

derinliğini anlatmak ve ölenin ruhunu buna inandırmaktır. Bu ağıt yakmalar sırasında ölenin yakınları ağlar ve dövünür. Yakalarını yırtıp, saçlarını yolar, yüzlerini tırmalayıp, başlarını taşlara ve duvarlara vurur (KK-20). Bu uygulamalar eski Türklerdeki yas törenlerinin devamı niteliğindedir. Bu yas törenleri Türk kültüründe önemli yer tutmaktadır. Atalar kültürüne bağlı olarak bu yas kültürü yörede varlığını sürdürmektedir.

Nazarla İlgili Halk İnanışları

Nazar insanların, hayvanların ve eşyaların üzerinde etkili olmaktadır. Nazar değmesi, gözü keskin birisinin kötü ve dikkatli bir şekilde bakması şeklinde olduğu bilinmektedir. Nazarın genelde gözü keskin ve renkli olan kişilerden geldiğine inanılmaktadır. Gözü mavi olanın nazarının degeceğine olan inanç çok fazladır. Yörede nazara “gözdeğme” veya “gözvar” denilmektedir.

Özvatan yöresinde nazarın en çok çocuklara geldiğine inanılır. Özellikle yeni doğan kırkı çıkmamış çocuğa nazar gelecek düşüncesiyle korkulmaktadır. Gürbüz, babayiğit, çalışkan ve güzel insanlara da nazar değme ihtimali fazladır (KK-3). Bunların yanında yörede çiftçinin ürünlerine, yeni alınan aletler vb. gibi birçok eşyaya da nazar gelme düşüncesi hâkimdir.

Nazardan kaçınmak için koruyuculuğuna inanılan bazı nesneler vardır. Bunlar genelde kuru iğde dalı, çengelli iğne, mavi boncuk, muska ve çörekotudur. Bunlardan birini ya da birkaçını yanında taşıyan kişiye nazar gelmeyeceğine inanılır. Özvatan yöresinde nazar gelmemesi için yapılan uygulamalardan bazıları şöyledir: Bebeğe nazar değmemesi için mavi bezin içine annesinin tırnağından bir parça, saçından bir tutam ve birazda kömür eklenerek bebeğin beşiğine dikilir. Bunun yanında anne veya nineleri tarafından çocuklara nazar değmesin diye kıyafetlerinin omuz kısmına çengelli iğneye kuru iğde dalı ile elbiselerin cebine bez parçasının içinde bir tutam çörekotu konulurdu (KK-5). Bu uygulamalarla, çocuklara gelecek nazarların ve kötülüklerin engellenildiğine inanılmaktadır.

Alınan bütün önlemlere rağmen yine de bir kişiye nazar gelirse; ilk olarak ocaklı (el almış) bir kişi tarafından nazar değen kişiye dua okunarak nazarın o kişiden uzaklaştırılması sağlanır. Duayı okuyan kişi, eli ile nazar değen kişinin başını veya sırtını sıvazlarken esner ve geçirirse nazarın çıktığına inanılır. Bu esneme ve geçirmeye “avsin” adı verilir ve yapılan bu işe ise “avsinlamak” denir. Bu çalışma kapsamında görüştüğümüz kaynak kişi anneannesinden el almıştır. Anneannesinin kurşun dökme ve nazar ocağı geleneğine bağlı olarak uygulama yaptığını, ölümüne yakın kendisine el verdiğini, el alırken sadece nazar için el aldığını kurşun dökme için el almadığını ve el alırken anneannesine bu iş için herhangi bir ücret talep etmeden yapacağını taahhüt etmiştir. Gönül rıza ile gelen hediyeleri kabul ettiğini bunun haricinde hiçbir talebi olmadan bu işi Allah rızası için yaptığını belirtmiştir. Nazar için yapılan uygulamaları şu şekilde anlatmaktadır: Dua okuyan kişi sıradan bir kişi olmamalıdır. Mutlaka ocaklı bir kişiden el almış, güçlü bir kişi olmalıdır. Çünkü çıkan nazarın okuyan kişiye getirdiği bir ağırlık durumu vardır. Bundan dolayı sıradan bir insanın bu ağırlığı kaldıramayacağı düşünülür. Ayrıca uygulama sırasında konuşulmamalıdır. El almış kişi ne kadar çok esner ve geçirirse nazarın güçlü olduğuna inanılır. El almış kişinin duası bittikten sonra nazar değen kişi, ocaklı kişiye elinden bir bardak su verir, çünkü uygulama sırasında avsinlayana geçen ağırlık bu su sayesinde hafifleyerek sıkıntı vermeden gitsin diyedir (KK-20). Uygulamanın en sonunda el almış (ocaklı) kişi duasını bitirdikten sonra “benim elim değil Fatma ananın eli” diye belirterek ocağın gücünü belirtmektedir.

Bir diğer nazar çıkarma işlemi ise; nazarı değen kişi kadınsa eteğinden, erkek ise kapılarının eşiğinden bir odun parçası alınarak yakılmaktadır. Yakılan bu parçalardan çıkan dumanı ise nazar değmiş kişinin burnuna tütsüleyerek nazarın çıkması sağlanmaktadır. Bazen de dört yol ayrımından çer çöp toplanıp üzerlik otu ile birlikte yakılır. Bu ateşin üzerine nazarı değen kişinin kapıların eşiğinden alınan odun parçası ile bir miktar tuz eklenerek evin içinde nazar değen kişinin etrafında gezdirilerek tütsüleme yapılır” (KK-10).

Hayvanlarla İlgili Halk İnanışları

Dünyanın yaratılışı ile başlayan insan-hayvan ilişkisi zaman geçtikçe ayrılmaz bir bütün oluşturmuştur. İnsan günlük yaşam içerisinde hayvanları bütün ihtiyaçlarında kullanmaya başlamıştır. İnsan dünyada kendi varlığının yalnızlığına düşmeden bireysel ve toplumsal süreçlerde

her daim hayvanlarla etkileşim halinde olmuştur (Duman, 2024, 25). Bundan dolayı halk inançları içerisinde de hayvanlar önemli yer tutmaktadır.

Yörede hayvanlarla ilişkili olan halk inançları şu şekildedir: İnek dişi doğursun diye, yedi yaşındaki çocuğun süt dişi düştüğü zaman onu alıp ineğin altına atarlar (KK-16). Kurban kesilirken hayvan dilini çıkarırsa o sene o evde uğursuzluk olacağı veya kurban sahibinin öleceğine inanılmış (KK-12). Tilkiye bazı inançlarda hem olumlu hem de olumsuz anlam yüklenmektedir (Duman ve Dilek, 2023, 402). Yolda giderken tilki görünce uğur getireceğine, işlerin iyi gideceğine inanılır (KK-21). Bu inancın temelinde Bektaşiliğin izleri vardır, çünkü Bektaşiler tilkinin Hızır olabileceğine inanmaktadır (Kılıç, 2001: 420). Koç ve koyun kutsal olarak kabul edildiği için koç ve koyunu olan kişilere şeytanın ilişmeyeceğine inanılır (KK-14). Kara kedi ve kara tavuk, olumsuzluk ve uğursuzluk sembolleri olarak yörede benzer işlevlerle değerlendirilir. Yörede geçmiş zamanlarda, ekmek yapımı sırasında hamur fazla olursa, kara bir tavuk bulunarak getirilir ve hamurun çabuk bitmesi için bu tavuk hamurun üzerinden atlatılırdı (KK-5).

Şeytan (Cin) ve Uğursuzlukla İlgili Halk İnanışları

Çeşitli halkların dinlerinde, geleneklerinde, toplumsal ve manevî kurumlarında çoğunca kesin ayrılıklar, zıtlıklar göze çarparken, bâtıl inanmalarının gerek ana şekillerinde gerekse temel düşüncelerinde küçümsenmeyecek bir benzerliğe rastlanmaktadır. Bâtıl inancın başlangıcında ve gelişmesinde cinlere, şeytanlara inanmak oldukça büyük rol oynamıştır. Ama bu yanlış inancın insanlığın maddî ve manevî dünyasında bu kadar temelli bir şekilde yerleşmesinin ve yayılmasının ana motifini ruhsal hayatımızın çeşitli safhaları, karışıklıkları, özellikle bazı anlarında aramak gerekmektedir (Örnek, 1966, 15).

Özvatan yöresinde şeytanların (cinlerin) göründükleri suretler ve bulundukları yerler niteliklerine göre değişmektedir. Kötü vasıfta olanlar köpek, domuz, kedi, keçi gibi hayvanların şeklinde çıkarken, iyi vasıflı olanlar ise aksakallı nur yüzlü ihtiyar ve ya güzel alımlı bir kadın şeklinde görünmektedir. Kötü vasıflı şeytanlar genelde viranelerde, duvar deliklerinde, kapı eşiklerinde, küllüklerde (eskiden kuyu şeklinde yapılmış olan tuvaletler), ahırlarda vb. gibi temiz olmayan yerlerde bulunurlar. İnsanlara zarar vermeyen iyi huylular ise yazıda, yabanda, medreselerde bulunmaktadır. Bu inanış içerisinde yörede yaşanan mekânların görünen sahibinden başka görünmeyen bir sahibi de vardır. O mekânları insanlarla birlikte paylaşırlar, bu yüzden boş bir yere gelen kişi kimse olmasa dahi selam vermelidir.

Şeytan (cin) ve uğursuzlukla ilgili yörede inanışlar şu şekildedir: Akşamları kapı önü süpürülmez, soğan kabuğu dışarıya atılmaz. Çünkü soğan kabuğu şeytanın parası olarak kabul edilmektedir (KK-18). Kayseri’de hocaya çocuğumu götürdüm. Hoca bu çocuk yaşamaz, ölür dedi. Sen dışarı kaynar su atmışın şeytanın çocuğunu öldürmüşsün. Oda senin çocuğunu öldürecek dedi (KK-2). Yörede kapı önüne, eşiklerine ve ateş olan yerlere kaynar su dökülmemelidir, çünkü kaynar su dökme esnasında şeytanın zarar göreceğine ve kişiye musallat olacağına dair inanç hâlâ yaşamaktadır.

Hava Olaylarıyla İlgili Halk İnanışları

İnsanlık, tarih boyunca yeryüzünden daha çok gökyüzü ile ilgilenmiştir. Gerek ilkel dinler gerek yüksek dinler eskatolojilerinde dünyanın yaratılışını anlatan mitolojilerinde gökyüzüne büyük bir yer vermişlerdir. Yeryüzünün hemen hemen her tarafında yağmur yağdırmak için birtakım büyüsel işlemlere başvurulmaktadır. Bu işlemler, uygulandıkları yerlerdeki yöresel, dinsel ve etnik renklerin, motiflerin dışında, mekanizmaları ve genel çizgileriyle aşağı yukarı aynıdır. Yapılan büyüsel işlemler ve törenler sonunda beklenenden çok yağmur yağar ve sular, ekinleri, hayvanları ve insanları tehdit ederse, bu sefer de yağmuru durdurmak için bir takım büyüsel çarelere başvurmaktadırlar. (Örnek, 1966: 93-96).

Yörede yağmur büyük önem taşımaktadır. Kurak geçen mevsimlerde yağmur yağdırmak amacıyla birtakım etkinliklere başvurulmaktadır. Yöre halkı olarak kutsal kabul edilen yerlere hep beraber gidilerek topluca dua edilmektedir. Bu kutsal yerlerde kurban kesilir. Bu kurban etiyle büyük kazanlarda pilav pişirilir ve hep birlikte yendikten sonra imam öncülüğünde dua edilip dönülmektedir (KK-13).

Meydana gelen şiddetli yağıştan sonra başlayan kırcıdan (dolu) sonra kırcının şiddetinin azalması veya zarar vermeden durması için ilk çocuğu kız olan kişi, kırcı tanesini alıp dişiyle kırmaktadır (KK-19). Yörede kız çocuğunun masumiyet ve iyiliği sembolize ettiği düşüncesinden hareketle doğal afetin zararlarından kız çocuklarının masumiyeti altına sığınılıp korunulacağına inanılmaktadır.

Bahar ayında gök gürleyip yağmur yağdığında dışarı çıkıp günahlarımız dökülsün diye, yağmurun altında zıplardık (KK-10). Baharın gelmesiyle başlayan yağmurların aynı kışın kirini temizlemesi inancına bağlı olarak yörede bahar yağmurunun altında zıplamayla günahlardan arınıldığına inanılmaktadır.

Sonuç

Özvatan'da yaşatılan Türk halk inançlarının izleri tespit edilen bu çalışmada, yöreden derlenen malzemeler çeşitli başlıklar altında değerlendirildi. İnsan yaşamındaki doğum, evlenme, ölüm gibi geçiş dönemleri ve nazar değme, hayvanlar, şeytan (cin), uğursuzluk ve hava olayları, toplumların kültürel yapısını ve inançlarını yansıtan önemli aşamalardır. Özvatan'da bu geçiş dönemleriyle ilgili uygulamalar incelendiğinde, modern tıbbın etkisinin arttığı görülse de geleneksel inanç ve ritüellerin hala varlığını sürdürdüğü tespit edilmiştir.

Doğum döneminde, eski Türk inançlarından gelen bazı dinsel-büyüsel uygulamaların İslam kültürüyle harmanlanarak devam ettiği görülmüştür. Hamilelik sürecinde anneye verilen değer ve kötü ruhlara karşı alınan önlemler, geleneklerin yaşatılmasına önemli bir örnektir.

Evlilik, Özvatan'da toplumun temel yapı taşı olarak görülmekte ve evlilik süreçlerinde geleneksel uygulamaların büyük oranda korunduğu anlaşılmaktadır. Kız isteme, kına gecesi gibi aşamalar, Türk kültürünün geçmişten bugüne aktarılan önemli ritüelleri arasındadır. Modernleşmeyle birlikte bazı değişiklikler gözlemlense de bu süreçler hâlâ önemini korumaktadır.

Ölüm ise toplumda hüznle karşılanan bir geçiş dönemi olup, bu süreçte gerçekleşen uygulamalar İslami kurallara uygun olarak yapılmaktadır. Ancak, ölü aşı verme, ölünün üzerine demir koyma ve ölünün eşyalarının evden çıkarılması gibi ritüellerin İslamiyet öncesi Türk inançlarından izler taşıdığı tespit edilmiştir. Özvatan'da ölümle ilgili geleneklerin büyük oranda değişmeden günümüze kadar taşındığı görülmüştür. Nazar, şeytan, uğursuzluk, hayvanlar ve hava olayları gibi inanç unsurları da eski Türk inançlarındaki özelliklerini kaybetmeden İslam kültürüyle harmanlanarak yörede yaşamaya devam etmektedir.

Sonuç olarak, bu uygulamalar, yöre halkının kültürel kimliğini ve inançlarını koruma konusundaki kararlılığını ortaya koymakta ve atalarımızın Türkistan'dan Anadolu'ya taşıdıkları inançların çeşitli pratik ve uygulamaları günümüzde de devam ettiğini göstermektedir.

Kaynaklar

Yazılı Kaynaklar

- AKPINAR, T. (1986). "Din Sosyolojisi Açısından Halk İnancı ve Tarikatların Doğuşu Hakkında Düşünceler", *Türk Folkloru*, 3(87), 3-5.
- ARAZ, R. (1995), *Harput'ta Eski Türk İnançlarının İzleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- ARTUN, E. (2001). "Adana'da, Törenlere, Adaklara, Özel Günlere Ait İnançlar, Pratikler ve Bunlara Bağlı Mutfak Kültürü", *Milli Folklor*, 13(49), 27-37.
- ARTUN, E. (2004). "Adana'da İnanç Merkezleri ve Bunlara Bağlı Kültür Değerleri", *Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi Bildirileri*, 121-136, Mersin: Türksev Yayınları.
- BALCI, F. (2019). *Kuzey Kıbrıs Türk Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri ve Bunlara Bağlı İnanışlar*. İstanbul: Hiperlink Yayınevi.
- BAKIRCI, N. (2018). "Dede Korkut Kitabı'nda ve Halk Hikâyelerinde Evlilik", *TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*. 6(15), 1-20.
- BEKKİ, S. (2009). *Uzak Türk İllerinde Destanlaşan Evlilikler*. Ankara: Öncü Basımevi.

- BORATAV, P. N. (1984). *Yüz Soruda Türk Folkloru*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- CEVİZCİ, A. (1999). *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- ÇETİN, O. (2023). “Türk Halk İnançlarında Mitolojik Bir Sayı Örneği: Dört”, *Uluslararası Develi-Âşık Seyrânî ve Türk Kültürü Kongresi Türk Kültürü Bildirileri III*. (Ed.: Recep Özkan), Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 199-205.
- DUMAN, O. (2024). *Türk Dünyası Destanlarında Hayvan Sembolizmi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DUMAN, O. ve DİLEK, İ. (2023). “Türk Dünyası Destanlarında Tilki Sembolizmi”. *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 397- 409.
- EYUBOĞLU, İ. Z. (1987). *Anadolu İnançları/Anadolu Mitolojisi/İnanç-Söylence Bağlantısı*. İstanbul: Geçit Kitabevi.
- İNAN, A. (1986). *Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- KALAFAT, Y. (2010). *Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- KAYABAŞI, O. A. (2016). “Türk Mitolojisinin Kutsal Dışısı: Umay”, *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 7(22), 220-228.
- OCAK, A. Y. (2005). *Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri Bektaşî Menâkıbnâmelerinde İslâm Öncesi İnanç Motifleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- ÖRNEK, S. V. (1966). *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Bâtl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- ŞİMŞEK, E. (2017). “Türk Kültüründe ‘Alkarısı’ İnanıcı ve Bu İnanca Bağlı Olarak Anlatılan Efsaneler”, *Uluslararası Kültür Sanat Edebiyat ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(5), 99-115.
- TDK (1993). *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü X*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÜNAL, M. (2004). “Türk Medyasının Halk İnanışlarına Bakışı”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 16, 43-67.

Sözlü Kaynaklar

- KK-1: Fatma Çiftçi, Kayseri 1983, İlkokul Mezunu, Çalışan. (Görüşme: 02.02.2025)
- KK-2: Hayriye Çiftçi, Kayseri 1945, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı. (Görüşme: 05.02.2025)
- KK-3: Meliha Duman, Kayseri 1959, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı. (Görüşme: 02.02.2025)
- KK-4: Osman Duman, Kayseri 1955, Ortaokul, Emekli. (Görüşme: 02.02.2025)
- KK-5: Hürüzan Temel, Kayseri 1933, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı. (Görüşme 05.02.2025)
- KK-6: Ayşe Kadam, Kayseri 1960, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı. (Görüşme: 06.02.2025)
- KK-7: Sevim Yılmaz, Kayseri 1956, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı. (Görüşme: 02.05.2025)
- KK-8: Hanım Göktaş, Kayseri 1960, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı. (Görüşme: 05.02.2025)
- KK-9: Fevziye Karaahmet, Kayseri 1955, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı. (Görüşme: 06.02.2025)
- KK-10: Fadime Fedakâr, Kayseri 1955, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı. (Görüşme: 06.02.2025)
- KK-11: Ayşe Duman, Kayseri 1977, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı. (Görüşme: 06.02.2025)
- KK-12: Naciye Karataş, Kayseri 1936, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı. (Görüşme: 06.02.2025)
- KK-13: Ayşe Karaüzüm, Kayseri 1940, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı. (Görüşme: 02.02.2025)

KK-14: Fadime Karazehir, Kayseri 1943, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı. (Görüşme: 03.02.2025)

KK-15: Ayten Karazehir, Kayseri 1971, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı. (Görüşme: 02.02.2025)

KK-16: Emine Yıldırım, Kayseri 1958, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı. (Görüşme: 03.02.2025)

KK-17: Emel Yıldız, Kayseri 1982, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı. (Görüşme: 02.02.2025)

KK-18: Rukiye Demirci, Kayseri 1951, Okur Yazar Değil, Ev Hanımı. (Görüşme: 05.02.2025)

KK-19: Tefarik Duman, Kayseri 1970, Lise Mezunu, Ev Hanımı. (Görüşme: 04.02.2025)

KK-20: Hanifi Duman, Kayseri 1971, Lise Mezunu, Emekli. (Görüşme: 04.02.2025)

KK-21: Tuncay Duman, Kayseri 1973, Lise Mezunu, Muhtar. (Görüşme: 01.02.2025)